

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ МІСТА КИЄВА: УПРАВЛІННЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ, УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS OF THE CITY OF KYIV: MANAGEMENT, ORGANIZATION, IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS

У статті висвітлено особливості трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва, зокрема, акцентовано увагу на управлінні, організації та впровадженні інновацій. Зауважено, що для повноцінного відображення трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва вирішальним є пошук відповідей на виклики, які виникли внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну. Виокремлено три основні вектори, які слугують основою для організації роботи закладів загальної середньої освіти з урахуванням дистанційного навчання: підвищення кваліфікації вчителів, оновлення комп'ютерного забезпечення, розроблення та впровадження в роботу управлінських е-інструментів. Охарактеризовано управлінські інновації: адаптивність освітніх процесів, знучність, розгалуженість, відкритість та нелінійність організації. Підкреслено, що орієнтація на подане ідейне підґрунтя дасть змогу адаптувати практичний управлінський інструментарій до адекватних реальних потреб суспільства задля досягнення ефективних організаційних рішень, що сприятиме перетворенню інтелектуальної діяльності освітян на здатність протистояти викликам соціально-економічної дійсності та надасть можливість орієнтації на кращу організаційну відповідність параметрам сучасного освітнього середовища. Описано основні трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва та обґрунтовано необхідність їх модифікації. Зроблено висновки про потребу в оновленні, відповідному врегулюванні та розробленні нормативно-правової бази щодо наповнення цифрового освітнього простору і забезпечення закладів загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційними технологіями, впровадженні потужного програмного забезпечення і мультимедійного контенту для проведення дистанційних занять, консультацій, практикумів.

Ключові слова: державне управління, управління закладом освіти, управління освітнім

процесом, організація системи управління, управлінські інновації.

The article highlights the peculiarities of the transformation of the educational process in general secondary education institutions of the city of Kyiv, in particular, focusing on management, organization and implementation of innovations. It is noted that in order to fully reflect the transformation of the educational process in general secondary education institutions of the city of Kyiv, it is crucial to find answers to the challenges that arose as a result of the full-scale invasion of Russia into Ukraine. Three main vectors have been singled out, which serve as the basis for organizing the work of general secondary education institutions taking into account distance learning: improving the qualifications of teachers, updating computer support, developing and implementing management e-tools. Management innovations are characterized: adaptability of educational processes, flexibility, branching, openness and non-linearity of the organization. It is emphasized that focusing on the presented ideological basis will make it possible to adapt the practical management tools to adequate real needs of society in order to achieve effective organizational solutions, which will contribute to the transformation of the intellectual activity of educators into the ability to resist the challenges of socio-economic reality and will provide the opportunity to focus on better organizational compliance with the parameters of modern educational environment. The main transformations of the educational process in general secondary education institutions of the city of Kyiv are described and the need for their modification is substantiated. Conclusions were made about the need for updating, appropriate regulation, and a legal framework was developed for filling the digital educational space and providing general secondary education institutions with information and communication technologies, developing powerful software and multimedia content for remote classes, consultations, and workshops.

Key words: state administration, educational institution management, educational process management, management system organization, management innovations.

УДК 373.5.07

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.1.36>

Фіданян О.Г.,

канд. наук з держ. упр.,

директор

Департаменту освіти і науки

виконавчого органу Київської міської

ради (Київської міської державної

адміністрації)

Постановка проблеми. В умовах сьогодення зростають вимоги до якості освіти, а відтак відбувається зміщення акцентів у підготовці творчих педагогів та зануренні їх у професійний контекст. Часто поштовхом до рішучих змін стають саме стресові ситуації. Зокрема, у затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020 року Державному стандарті базової середньої освіти враховано змінюваність інформаційно-освітнього середовища, однак вимоги сучасної безпекової ситуації потребують оновлених

поглядів науковців. Отже, потреба творчої адаптації управлінських процесів до осучаснених характеристик закладів освіти набула актуальності.

Сучасна освіта висуває не тільки певні вимоги до принципів, підходів, форм, методів, прийомів, засобів тощо, інших аспектів освітнього процесу, але й до наявності інноваційних технічних ресурсів, простору для навчання конкурентоспроможних фахівців.

Ключовим чинником якості будь-якого навчання, зокрема дистанційного, є якість його

організації, системна робота, де вагоме значення посідають педагог, учні, батьки.

На нашу думку, варто виокремити три основні вектори, які слугують основою для організації роботи закладів загальної середньої освіти з урахуванням дистанційного навчання: підвищення кваліфікації вчителів, оновлення комп'ютерного забезпечення, розроблення та впровадження в роботу управлінських е-інструментів.

Для повноцінного відображення трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва вирішальним є пошук відповідей на виклики, які виникли внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну. У розв'язанні зазначеної проблеми важливим є розкриття концептуального механізму освіти, а також характеристик управлінських інновацій: адаптивність освітніх процесів, гнучкість, розгалуженість, відкритість та нелінійність організації. Орієнтація на окреслене ідейне підґрунтя, дасть змогу адаптувати практичний управлінський інструментарій до адекватних реальних потреб суспільства задля досягнення ефективних організаційних рішень, що, на наше переконання, дозволить перетворити інтелектуальну діяльність освітян на здатність протистояти викликам соціально-економічної дійсності й уможливити орієнтацію на кращу організаційну відповідність параметрам сучасного освітнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концептуальні засади розвитку освіти та управління нею стали предметом праць науковців Д. Аакера, І. Альтшулера, Н. Давис, П. Друкера, Д. Дьюї, Т. Канчавелі, Г. Кілчтермана, Г. Мінцберга, Д. Рамена, Г. Рейгольта, А. Томпсона, Ю. Хабермаса, О. Чапрак, М. Шифріна, зокрема, вітчизняних вчених – А. Алексюка, Н. Авшенюка, В. Вознюка, Л. Довгань, В. Кременя, К. Корсак, Н. Ничкало, В. Немцова, Л. Пуховської, Л. Скібіцької, Л. Щоголевої та ін.

Проблеми державного управління освітою відбито в працях В. Андрущенко, С. Гончаренка, Г. Дмитренка, Г. Єльнікова, І. Зязюна, В. Лугового, В. Майбороди, В. Мельник, Л. Паращенко, М. Протасової, О. Рябокін, П. Третякова та ін. Наукові засади управління закладами загальної середньої освіти висвітлено в дослідженнях Ю. Васильєва, В. Лазарева, П. Худоминського, Т. Шамової та ін.

Водночас, проблема трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва, зокрема управління, організації, впровадження інновацій, ще не ставала предметом окремого комплексного дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва.

Досягнення поставленої мети передбачало розв'язання таких завдань:

- розглянути особливості управління, організації, впровадження інновацій в освітній процес закладів загальної середньої освіти міста Києва;
- дослідити та визначити шляхи подолання основних проблем, що виникають на шляху трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва;
- синтезувати результати дослідження у висновках.

Виклад основного матеріалу. Ситуацію, що склалася у закладах загальної середньої освіти міста Києва на початку повномасштабного вторгнення росії в Україну нами вже було детально описано у попередніх публікаціях, однак, вважаємо за потрібне навести окремі тези для кращого висвітлення проблеми дослідження: «У період з 25 лютого до 28 березня 2022 року колективи закладів освіти міста (ЗДО, ЗЗСО, заклади фахової передвищої та професійної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка) виконували мобілізаційні заходи в умовах воєнного стану, серед яких: організація перебування міського населення в укриттях під час бомбардувань та обстрілів; психологічна підтримка дітей та їх батьків; приготування їжі та випікання хліба для підтримки соціально незахищених верств населення; пошив окремих елементів одягу та маскувальних сіток для військових; прийом гуманітарної допомоги та видача продуктів харчування і засобів гігієни населенню (робота гуманітарних штабів); прийом та організація проживання переселенців; евакуація дітей та інше [...]. У період, коли Київ був в оточенні ворожих військ, усі начальники районних управлінь освіти були на робочих місцях та повністю забезпечували роботу освітніх установ у співпраці з керівниками закладів освіти. Щотижня Департаментом освіти і науки проводилися координуючі робочі наради з визначенням конкретних завдань та напрацьовувалися протоколи доручень» [4, с. 10].

Це все спонукало до переосмислення управлінських процесів у закладах загальної середньої освіти міста Києва і сприяло виділенню таких концептуальних ідей в системі організації освіти:

- адаптивність освітніх процесів – здатність системи освіти швидко адаптуватися до мінливих умов навколишньої дійсності та нових викликів часу;
- гнучкість – здатність системи освіти адекватно та своєчасно відповідати на вимоги реальності;
- розгалуженість – взаємозамінність та взаємопідтримка складових компонентів системи освіти під час освітнього процесу та під час його призупинення;
- відкритість – здатність системи освіти утворювати якісно нові структурні компоненти, що на нашу думку, тісно пов'язано зі здатністю до адаптивності;

- нелінійність організації – здатність до прийняття інноваційних адекватних управлінських рішень, які призводять до забезпечення гнучкості системи освіти, її розгалуженості, а відтак, до нелінійного розвитку.

За результатами попередніх досліджень, «на думку 50% учителів та 60% батьків, ефективність дистанційного навчання є нижчою у порівнянні з традиційною формою. Переважна більшість батьків не хоче, щоб їхні діти навчалися дистанційно після закінчення карантину. Учні та вчителі також надають перевагу очній формі навчання» [2, с. 11]. Тому, побудова управлінських процесів на окресленому ідейному підґрунті мала враховувати, на нашу думку, різні форми організації освітнього процесу, і сприяла забезпеченню мобільності сучасної системи загальної середньої освіти, що передовсім відобразилося у набутті здатності здійснювати навчання учнів з урахуванням потреб батьків та особистісних пріоритетів кожного з учасників освітнього процесу.

Прикладом реалізації таких управлінських інновацій можуть бути Рамкові пропозиції організації освітнього процесу у 2022-2023 н.р., що були надані ЗЗСО м. Києва перед початком навчального року й вміщували кілька алгоритмів побудови освітнього процесу (див. рис. 1).

Такі рішення забезпечили гнучкість закладів загальної середньої освіти Києва й можливість поєднувати одразу кілька форм організації освітнього процесу серед тих, що міг забезпечити певний педагогічний колектив. Це продемонструвало адаптивність системи освіти до викликів сьогодення та потреб суспільства, сприяло кількісному збільшенню та різноманітненню освітніх послуг,

забезпечило доступність повної загальної середньої освіти, створення безпечних умов навчання, – тобто відкритість системи.

З-поміж основних трансформаційних змін освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва особливої уваги потребує й проблема методичного забезпечення з урахуванням нових умов та форм його організації. Необхідно було враховувати:

- забезпечення безпеки учасників освітнього процесу (розроблення правил реагування на відповідні сигнали, наприклад, «Повітряна тривога», «Увага всім» тощо; ознайомлення учасників освітнього процесу із алгоритмом дій під час надзвичайної ситуації; відпрацювання дій під час відповідних сигналів; проведення інструктажів з учнями, педагогічними працівниками, технічним персоналом щодо виявлення вибухонебезпечних пристроїв тощо);
- особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану;
- оновлення та адаптацію педагогічних технологій відповідно до конкретної форми організації освітнього процесу;
- доповнення та оновлення освітніх програм (зокрема, для класів НУШ);
- орієнтацію на передовий європейський досвід;
- удосконалення наявних та запровадження інноваційних навчальних ІТ-технологій;
- забезпечення учасників освітнього процесу підручниками, зокрема електронними та інтерактивними з різних предметів;
- створення умов для розбудови білінгвальної освіти тощо.



Рис. 1. Алгоритми побудови освітнього процесу

За результатами попередньо проведених опитувань, «учителі неперервно підвищують кваліфікацію, набувають нових компетентностей. Більша частина педагогів (53,8%) приділяє самоосвіті більше ніж три години кожного дня. Найважливішим вчителі визначили відвідування професійних сайтів (76%), підвищення кваліфікації онлайн (24,8%), створення і проведення онлайн-уроків (20,5%), вивчення цифрових інструментів (18,8%)» [2, с. 11].

Описані умови здійснення освітнього процесу не мали чітких обмежень, але були забезпечені методичними рекомендаціями та безпековими вимогами, що сприяло розвитку творчого потенціалу як управлінців, так і педагогічних працівників; підвищенню їх кваліфікації; удосконаленню креативних навичок та здатностей працювати у команді.

Висновки і пропозиції. На основі здійсненого аналізу з'ясовано, що основні трансформації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва безпосередньо пов'язані з питаннями організації освітнього процесу та модифікації системи управління.

Безумовно, щодо управління в сфері освіти ключовими питаннями є насамперед удосконалення визначених механізмів управління закладами загальної середньої освіти стосовно забезпечення ефективної роботи в умовах цифрової доби.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в описі особливостей діджиталізації сфери управління освітою, оскільки постає потреба в оновленні, відповідному врегулюванні та розробленні

нормативно-правової бази щодо наповнення цифрового освітнього простору і забезпечення закладів загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційними технологіями, упровадженні потужного програмного забезпечення і мультимедійного контенту для проведення дистанційних занять, консультацій, факультативів, гуртків, практикумів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Воронікова І.П., Чайковська Н.В. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.
3. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: Порадник II. З досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посіб. / упоряд.: С.В. Івашнюва, Н.М. Дика, К.О. Линьов, О.В. Хмельєва-Токарева, І.П. Воронікова; за заг. ред. М.Ф. Войцехівського, С.В. Івашнювої, О.Г. Фіданян. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 420 с.
4. Організація діяльності закладів освіти в умовах воєнного стану. Порадник III. З досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Фіданян О.Г., Войцехівський М.Ф., Івашнюва С.В. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 600 с.
5. Фіданян О.Г. Моделі реалізації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 3 (59). С. 191–198.
6. Хомишин І. Ю. Сучасна модель управління освітою: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. Вип. 30(1). С. 100-103.